

Ramovševa *Morfologija slovenskega jezika*

Marko Jesenšek

Slovenska akademija znanosti in umetnosti, II. razred za filološke in literarne vede, Novi trg 3, SI 1000 Ljubljana; Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenske jezike in književnosti, Koroška cesta 160, SI 2000 Maribor, marko@jesensek.si

V razpravi je predstavljen del Ramovševe rokopisne zapuščine, ki jo hrani Biblioteka Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Gre za listkovno gradivo, tj. za osnutke predavanj v študijskih letih 1947/48 in 1948/49, po katerih je Ramovš leta 1952 s pomočjo študentov (Pogorelec, Merku, Sovre) pripravil za tisk skripto *Morfologija slovenskega jezika*. S pomočjo ohranjenih dokumentov poskušam pokazati, kako so potekale priprave za tisk in primerjam ohranjeno rokopisno listkovno predlogo z objavljenim besedilom.

Der Beitrag stellt einen Teil des Manuskriptnachlasses von Ramovš vor, der sich heute in den Beständen der Bibliothek der Slowenischen Akademie der Wissenschaften und Künste befindet. Es handelt sich um Vorlesungsentwürfe aus den Studienjahren 1947/48 und 1948/49, anhand derer Ramovš mit Hilfe von Studenten (Pogorelec, Merku, Sovre) im Jahr 1952 *Die Morphologie der slowenischen Sprache* für den Druck vorbereitete. Mithilfe erhaltener Dokumente wird versucht zu zeigen, wie die Druckvorbereitungen verliefen und wie sich die erhaltene handschriftliche Vorlage mit dem veröffentlichten Text vergleichen lässt.

Ključne besede: Fran Ramovš, zapuščina, rokopisno gradivo, *Morfologija slovenskega jezika*, zgodovina jezika, slovenski jezik

Schlüsselwörter: Fran Ramovš, Nachlass, Manuskriptmaterial, *Morphologie der slowenischen Sprache*, Sprachgeschichte, slowenische Sprache

Biblioteka Slovenske akademije znanosti in umetnosti hrani Ramovševo zapuščino,¹ v kateri je pod signaturo *R 57/VI (RAMOVŠ Fran. Znanstveno delo)*² ohranjeno listkovno gradivo, po katerem so študenti slavistike Breda Pogorelec,

¹ Prispevek je nastal v okviru Raziskovalnega programa št. P6-0156 (Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine (2020–2025) vodja programa prof. dr. Marko Jesenšek), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

² Pod signaturo *R 57/VI : 1* je ohranjen del krtačnega odtisa *Morfologije slovenskega jezika*, verjetno pripravljene za korigiranje spomladi (meseca maja) leta 1952 – Ramovš je pri korekturah dodal *Morfologiji* kratek Predgovor, ki ga je datiral 1. junija 1952.

Pod signaturo *R 57/VI : 2* je obsežno Ramovšovo listkovno gradivo (25 oštevilčenih listov zapiskov naslovljenih *Uvod v morfologijo* – v knjigi je besedilo razdeljeno na *Uvod in I Tematologija* – in 122 oštevilčenih lističev z gradivom za *Morfologijo*).

Pod signaturo *R 57/VI – 2 : 1* je *Pismo Brede Pogorelec* (rokopis) Ramovševi vdovi Albi Ramovš, (14. 1. 1953).

Pavle Merku in Mitja Sovre priredili Ramovševa predavanja na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani v letih 1947/1948 in 1948/1949 za študijske namene. Ramovš je zbrano gradivo pregledal in ga označil za ustrezen zapis tega, kar je med predavanji »napisal na tablo« z opozorilom, da je zapiske dopolnil zelo »zgoščeno« in v okviru korektur, ki so jih dopuščale »meje teksta«. *Morfologija slovenskega jezika* je izšla posmrtno z letnico 1952 in z avtorjevim kratkim pojasnilom, kako je skripta nastala:

Dočim imajo moji slušatelji za vokalizem in konzontanizem primerne publikacije, namreč **Kratko zgodovino slovenskega jezika**, razpravo **Die moderne Vokalreduktion** v **JA 37** in razne druge članke, ki pojasnjujejo razvoj vokalov v **Slavii**, **Južnoslovanskem filologu**, v **Časopisu za slovenski jezik, književnost in zgodovino** in podobno, jim je manjkal sistematični pregled slovenske historične morfologije. Zato so se domenili in pripravili skripta po mojih predavanjih v l. 1947/48 in 1948/49. Ta skripta sem sam pregledal in morem ugotoviti, da je gradivo v njih točno zabeleženo, kakor sem ga napisal na tablo. Spremnata oblika in razlaga pa je bila precej površna in je potrebovala dokajšnjih korektur, ki sem jih sam opravil, čeprav so me meje teksta pri tem močno ovirale in zato je ta del skript zelo zgoščen, vendar še vedno pregleden.

Skripta so pripravili predvsem stud. phil. **Breda Pogorelec**, **Pavel Merku** in **Mitja Sovre**. Njim se imam zahvaliti, da so me tako prignali do izdaje teh skript, do katerih zaradi moje prezaposlenosti drugače ne bi moglo priti.

V Ljubljani, dne 1. junija 1952.

Prof. Fran Ramovš

Iz ohranjenega gradiva v zapuščini je razvidno, da je Ramovš 6. septembra 1951 podpisal pogodbo z Državno založbo Slovenije (zastopnika Venčeslav Winkler, direktor DZS in Ciril Vidmar, šef redakcije DZS)³ za pripravo in natis *Morfologi-*

Pod signaturo R 57/VI – 2 : 2 je *Pismo Albe Ramovš* (rokopis) Bredi Pogorelec, (nedatirano, ok. 15. 1. 1953).

Pod signaturo R 57/VI – 2 : 3 je *Honorarni obračun* (tipkopis) za Morfologijo, Ciril Vidmar, (5. 2. 1953).

Pod signaturo R 57/VI – 2 : 4 je *Potrdilo* (tipkopis) Zavoda za zaščito avtorskih pravic, (13. 2. 1953).

Pod signaturo R 57/VI : 2 : 5 je *Dopis dr. Martina Briškega*, upravnika Zavoda za zaščito avtorskih pravic, Poslovalnica za L. R. Slovenijo, Ljubljana, Bredi Pogorelec (tipkopis), (13. 2. 1953).

Pod signaturo R 57/VI – 2 (Norveški jezik) *Pismo* (rokopis) Metke Furlan Janezu Orešniku (20. 3. 2003), njegov odgovor (tipkopis) (21. 3. 2003) in 5 listkov Ramovševega rokopisa (norveški jezik).

Pod signaturo 57/I : 8 : 1 Pogodba DZS za pripravo in natis *Morfologije*, (6. 9. 1951).

Pod signaturo 57/I : 8 : 2 *Pismo Albe in Primoža Ramovša Državni založbi Slovenije*, (13. 1. 1953).

Pod signaturo R 46/V – 5 *Historična gramatika slovenskega jezika* (rokopisno gradivo).

³ Prim. Biblioteka SAZU, Ramovševa zapuščina 57/I : 8 : 1. Pogodba št. 15/51-UTK, (6. 9. 1951).

je, rokopis pa je bil oddan v tiskarno Ljudske pravice že pred podpisom pogodbe, verjetno v začetku septembra 1951.⁴ Korekturne pole so bile pripravljene spomladi 1952 (verjetno meseca aprila ali maja). Ramovš je kratek Predgovor napisal/podpisal 1. junija 1952, le dobre štiri mesece pred smrtjo (16. september 1952), ko je »pregledal« gradivo za tisk in opravil najpotrebnejše »korekture«. Skripta je bila dotiskana novembra 1952, v prodajo pa je prišla šele po 13. januarju 1953,⁵ najkasneje pa med 5. in 13. februarjem 1953.⁶ Zapletlo se je zaradi avtorstva, na kar sta dediča Alma in Primož Ramovš opozorila Državno založbo Slovenije v pismu 13. januarja. Prepovedala sta »da bi knjiga izšla in prišla v prodajo«, dokler ne bo naveden Fran Ramovš kot edini avtor, kakor je bilo zapisano tudi v pogodbi leta 1951: »Pogodbeniki: Pogodba, sklenjena med Državno založbo Slovenije v Ljubljani, ki jo zastopa njen predstavnik – pooblaščenec tov. Venčeslav Winkler, direktor DZS in tov. Ciril Vidmar, šef redakcije DZS odslej imenovana 'založnica' in tov. prof. dr. Ramovš Fran, Ljubljana, Akademija znanosti in umetnosti odslej imenovani 'avtor'«; Ramovš je nesporno naveden kot edini avtor v Čl. 1. te pogodbe: »Predmet pogodbe: DZS izda v zbirki UTK prof. dr. Fran Ramovš. Naklada do 2000 izvodov, Obseg 14 ½ pole.« Ramovš je pogodbo lastnoročno podpisal kot *avtor Morfologije*. Ramovševa dediča sta zahtevala, da se kolofon na koncu knjige v ohranjenem krtačnem odtisu⁷ popravi,⁸ tako da se glagolski deležnik *natisnjena* v knjižni izdaji zamenja s *prirejena*, pojasnilo, da gre za učno gradivo (*za šolsko rabo*) se zamenja z besedno zvezo *tiskano po rokopisu*, izpustiti pa je potrebno tudi zavajajoče pojasnilo, kateri študenti so priredili predavanja za objavo (Ramovš je ta podatek zabeležil v Predgovoru), Alma Ramovš pa je ob korigiranem/prečrtanem besedilu zapisala: *Glej predgovor!*, na koncu pa je dodala še odgovorno osebo založbe (*Za založbo: Ciril Vidmar*). Alba in Primož Ramovš sta zahtevala, da je Ramovš »naveden kot

⁴ 8. člen Pogodbe št. 15/51 – UTK. Prim. op. 2.

⁵ Prim. Biblioteka SAZU, Ramovševa zapuščina R57/I : 8 : 2. Dopis Albe in Primoža Ramovša (13. 1. 1953), da ne dovolita izdaje knjige, dokler se jasno ne zapiše, da je avtor Fran Ramovš.

⁶ Prim. Biblioteka SAZU, Ramovševa zapuščina R57/VI – 2 : 3 (Honorarski obračun) in R57/VI – 2 : 4 (Potrdilo). Obračun za izplačilo honorarja (5. 2. 1953) in potrdilo Zavoda za zaščito avtorskih pravic, da je Primož Ramovš nakazal honorar za Bredo Pogorelec (13. 2. 1953).

⁷ MORFOLOGIJA SLOVENSKEGA JEZIKA / Skripta, / *natisnjena* po predavanjih prof. dr. Frana Ramovša / v l. 1947/48 in 1948/49 / **Za šolsko rabo s privoljenjem prof. dr. Ramovša priredila Breda Pogorelec s sodelovanjem Pavla Merkuja in Mitje Sovreta** / Naklada 1500 izvodov / Obseg 10 ¾ pole / Dotiskano novembra 1952 / Založila Državna založba Slovenije / Natisnila Tiskarna »Ljudske pravice«

⁸ MORFOLOGIJA SLOVENSKEGA JEZIKA / Skripta, / *prirejena* po predavanjih prof. dr. Frana Ramovša / v l. 1947/48 in 1948/49 / **Tiskano kot rokopis** / Natisnila Tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani / Dotiskano novembra 1952 v 1500 izvodih / Obseg 10 ¾ pole / Založila Državna založba Slovenije / **Za založbo: Ciril Vidmar**

edini in pravi avtor te Morfologije« in da se naslovnica ter kolofon popravijo, ker so sedaj »natisnjene stvari, ki nikakor ne odgovarjajo resnici in so nastale brez najine vednosti«. Na začetku natisnjenih pol – dediča nista dobila celotnega besedila – je umanjala tudi kratka Ramovševa programska misel v latinščini, s katero je žele uvesti *Morfologijo*. Založnik je upošteval vse zahtevane dopolnitve in popravke, le latinskega mota ni dodal na začetek knjige. Danes ne vemo, kako se je glasil Ramovšev latinski stavek, zato sklepam, da ni bil uvrščen na začetek knjige, ker dediča tega nista odločno zahtevala, ampak sta v pismu le ugotovila: »Prav tako nama je znano, da je pokojni prof. Ramovš za začetek knjige napisal latinski stavek, ki pa je v knjigi izpuščen.«:

Alba in Primož Ramovš,
Ljubljana, Gorupova 4.

Ljubljana, 13. januarja 1953.

Državni založbi Slovenije Ljubljana

Podpisana sva dobila v roke nekatere natisnjene pole Morfologije slovenskega jezika, ki jo v Vaši založbi izdaja Univerzitetna študijska komisija. Na naslovni in zadnji strani pa so natisnjene stvari, ki nikakor ne odgovarjajo resnici in so nastale brez najine vednosti.

Iz predgovora na 3. strani, ki ga je napisal in podpisal sam pokojni prof. Ramovš, je razvidno, da je on edini in pravi avtor te Morfologije. Iz dodatnega naslova »Skripta, prirejena po predavanjih prof. dr. Fr. Ramovša...« pa sledi, da je vse zapise in vse formulacije napravil nekdo drug. Zato zahtevava, da se naslovna stran spremeni takole:

Fran Ramovš:

Morfologija slovenskega jezika.

Skripta, prirejena po predavanjih v l. 1947/48 in 1948/49.

Tudi na zadnji strani so trditve, ki ne ustrezajo resnici, kakor je razvidno že iz Predgovora, zlasti trditev »za šolsko rabo s privoljenjem prof. dr. Ramovša priredila Breda Pogorelec s sodelovanjem Pavla Merkuja in Mitje Sovreta«. Zato zahtevava, da se tudi ta stran spremeni, in sicer takole:

Fran Ramovš:

Morfologija slovenskega jezika.

Skripta, prirejena po predavanjih v l. 1947/48 in 1948/49.

Naklada 1500 izvodov.

Obseg 10 $\frac{3}{4}$ pole.

Dotiskano novembra 1952.

Založila Državna založba Slovenije.

Natisnila Tiskarna Ljudske pravice.

Prav tako nama je znano, da je pokojni prof. Ramovš za začetek knjige napisal latinski stavek, ki pa je v knjigi izpuščen.

Dokler se vse te reči ne popravijo, ne dovoliva, da bi knjiga izšla ali prišla v prodajo. Če bi se to kljub najinemu ugovoru zgodilo, bova prisiljena nastopiti pravno pot.

Podpisana sva s sodnim sklepom o dedovanju (Okrajno sodišče I. v Ljubljani, št. 0897/52-3 z dne 21. X. 1952) edina dediča avtorskih pravic za vsa objavljena in še neobjavljena dela prof. dr. Frana Ramovša.

Opozarjava tudi na dejstvo, da je pokojni prof. Ramovš sam sklenil z Državno založbo Slovenije pogodbo za Morfologijo in da se tudi v tej pogodbi priznava za edinega avtorja. Smrt fašizmu – svoboda narodu!

Alba Ramovš [lastnoročni podpis]

V kolofonu krtačnega odtisa je sporočilo, ki dobiva rahel podton, da je bila vloga Brede Pogorelec pri nastajanju skripte večja/pomembnejša kot Merkujeva in Sovretova, kar naj bi nekako potrdil tudi Ramovš: »[...] s privoljenjem prof. dr. Ramovša priredila Breda Pogorelec s sodelovanjem Pavla Merkuja in Mitja Sovreta.« Alba in Primož Ramovš sta besedno izrazitev, ki je poudarjala prvotno vodilno vlogo Brede Pogorelec, umaknila iz naslova in kolofona ter s tem preprečila razlage, ki »nikakor ne odgovarjajo resnici«, saj je tudi avtor izenačil pomen vseh treh sodelujočih študentov filologije: »Skripta so pripravili predvsem stud. phil. Breda Pogorelec, Pavel Merku in Mitja Sovre.« (Ramovš 1952: [3]). Ramovš je v kratkem Predgovoru pojasnil, da gre za študijsko gradivo, ki je zbrano na enem mestu, ne izpolnjuje pa zahtev znanstvenega dela, ker manjkata natančna analiza in sinteza slovenskega zgodovinskega oblikoslovja. *Morfologijo* je načrtoval kot samostojno monografijo (V. knjiga) že leta 1920 zasnovane *Historične gramatike slovenskega jezika*⁹ (II. *Konzonantizem*, 1924; VII. *Dialekti*, 1935; VII/*dodatek 1: Kratka zgodovina slovenskega jezika 1*, 1936), skripta pa je le zasilna uresničitev, ki je namenjena študentom slovenistike, slavistike in primerjalnega (slovanskega) jezikoslovja na ljubljanski univerzi.

Dopisovanje med Ramovševno vdovo Almo Ramovš in Bredo Pogorelec kaže, da je imela slednja vendar poseben položaj pri nastajanju skripte. Tiskarna je pripravila dva izvoda/odtisa korekturnih pol (lomljene korekture), in sicer je enega (verjetno) maja 1952 pregledal Ramovš in je vanj vnesel »dokajšnje korekture«, drugega pa naj bi Breda Pogorelec dala študentom, ki so se poleti leta 1952 pripravljali za izpit. Žal nista ohranjena (v Ramovševi zapuščini so le »nekatero natisnjene pole«, ki sta jih imela Alba in Primož Ramovš) in ne vemo, kje se danes nahajata, kakor tudi ne, ali je Breda Pogorelec res obdržala izvod, ki ga je korigiral Ramovš. Alma Ramovš je namreč januarja 1953, ko je nastal zaplet glede avtorstva skripte, prosila Bredo Pogorelec, naj ji vrne krtačni odtis

⁹ »Ramovš v prvem izdanem delu historične gramatike, II. *Konzonantizem* (1924), navaja Vondrákovo misel iz primerjalne slovanske slovnice o potrebi po slovenski zgodovinski slovnici kot narodni nalogi, ki ga je spodbudila, da je zanjo predvidel sedem oddelkov v samostojnih knjigah: I. Uvodna in splošna poglavja: nastanek individualnosti SJ; zgodovina slovenske slovnice, grafike (oboje v rokopisu), jezikovni viri, predmetna literatura, opis glasov; II. *Konzonantizem* (izid 1924); III. *Vokalizem*; IV. *Akcent*; V. *Oblikoslovje*; VI. *Sintaksa*; VII. *Dialektologija* (izid 1935), z dodatkom: zgodovina slovenskega knjižnega jezika.« (Orel 2019: 14–15)

Morfologije z Ramovševimi korekturami. Breda Pogorelec ji je pojasnila, da je Ramovševe korekturne pole oddala v tiskarno:¹⁰

Ljubljana, 14. 1. 1953

Spoštovana gospa profesor, lomljene korekture so odtisnili v dveh izvodih. Enega od teh je pregledal gospod profesor, tega sem oddala v tiskarni, ker so bili še nekateri popravki. Drugega pa sem dala študentom, ki se pripravljajo za izpit in bi knjigo potrebovali zdaj. Če jih nujno potrebujete, bi jih dobila v par dnevih nazaj. S spoštovanjem! Breda Pogorelec.

Iz odgovora Ramovševe vdove je razvidno, da je šlo za nesporazum in da že takoj po izidu *Morfologije* ni bilo jasno, kdo ima kateri izvod korekturnih pol:¹¹

Na tvoje pismo, ki sem ga pravkar prejela, Ti sporočam, da gre za jasno pomoto, ko praviš, da je bil v tiskarno oddani izvod lomljenih korektur Tvoj [popravek z rdečim svinčnikom nad zaimkom: R, tj. Ramovšev], študentom pa da si dala Ramovševega [popravek z rdečim svinčnikom nad svojilnim pridevnikom: *svoje*ga]. V tiskarni »Lj. Pr.« je tov. Neumann [nečitljivo] izročil ta izvod korektur kot tvoj eksemplar [prečrtano: *ter mi povedal, da*] s pripombo, da imaš R. izvod Ti. Pravitako je tudi tov. Nada Je[rš]etova [nečitljivo] izjavila, da izvod korektur, ki sem ga dobila iz tiskarne, ni R. R. izvod namreč dobro pozna, ker ga ji je [nadpisano: *ji je dal*] pokojni predsednik [prečrtano: *izročil*] in [nadpisano in prečrtano: *ki Ti*] ga je ona [prečrtano: *dala Tebi*] tudi osebno izročila Tebi. Ker si potemtakem mogla samo R. izvod posoditi študentom, te prosim, da ga nemudoma zahtevaš nazaj in mi ga čimprej oddaš v celoti [popravljen vrstni red besed s številčenjem ^{1, 2} : *v celoti oddaš*]. Svoj izvod lahko dvigneš v tiskarni pri tov. Neumannu [nečitljivo], kamor sem ga danes vrnila, ter z njim razpolagaš.

Nadaljnja usoda obeh izvodov korekturnih pol *Morfologije* ni znana, v zapuščini je ohranjen le nepopolni krtačni odtis brez popravkov (izjema je le predstavljena korektura kolofona in naslovnice, ki sta ju popravila Alba in Primož Ramovš).

Breda Pogorelec je bila odgovorna za (1) prepis/tipkanje rokopisa in na koncu knjige dodanih seznamov (2) Kratice¹² (str. 151–152), (3) Seznam citirane

¹⁰ Pismo Brede Pogorelec (14. 1. 1953); Biblioteka SAZU, Ramovševa zapuščina, sig. R57/VI – 2 : 1.

¹¹ Pismo Alme Ramovš (nedatirano); Biblioteka SAZU, Ramovševa zapuščina, sig. R57/VI – 2 : 2.

¹² Kratice/krajšave so dvoje – označevalniki jezikov in narečij ter slovnične krajšave – in so abecedno razvrščene v razdelkih (A) Jeziki in narečja in (B) Gramatične kratice. V *Morfologiji* ni seznamov splošne fonetične transkripcije, ustaljeno okrajšanih osebnih imen in okrajšano navedene literature ter virov, saj gre za krajšave, ki jih je Ramovš uporabljal že v *Historični gramatiki slovenskega jezika (II. Konzonantizem, VII. Dialekti in VII/dodatek 1: Kratka zgodovina slovenskega jezika 1)*, študenti pa so jih poznali z njegovih predavanj in iz študijske literature.

literature¹³ (153–155), (4) Stvarno kazalo (157–160), Besedno kazalo (161–167) in (5) Vsebina [169–170]. Zdi se, da je vendar imela vodilno vlogo med trojico sodelujočih študentov, saj je Zavod za zaščito avtorskih pravic honorar za opravljeno študentsko delo izplačal njej¹⁴ s priporočilom, naj »po svoji uvidevnosti, ko tudi sama najbolje poznate njihovo udeležbo pri delu« nagradi »tudi ostale sodelavce«. ¹⁵ Najbrž se je predvsem ona neposredno sporazumevala s profesorjem in nato usklajevala delo z Merkujem in Sovretom, morda pa so bili v manjši meri vključeni v projekt tudi drugi študenti, kar sklepam iz Ramovševega upovedenja, da »/s/kripta so pripravili **predvsem**« trije imenovani, ki se jim je poimensko zahvalil, da »so me tako prignali do izdaje teh skript« (Ramovš 1952: [3]).

Ramovševa dediča, vdova Alba Ramovš in sin Primož Ramovš, sta Bredo Pogorelec v začetku leta 1953 finančno nagradila za sodelovanje pri pripravi in izdaji *Morfologije*. Izplačala sta ji »pošteno primeren honorar«, tj. 23.580 dinarjev,¹⁶ in sicer 8.400 dinarjev za izdelavo vseh dodanih seznamov na koncu *Morfologije* (najvišji možni honorar, ki ga je določal Uradni list FLRJ št. 38/1950; po enakem merilu je bil honoriran tudi Ramovš), 7.140 dinarjev za korekture, ki jih je opravila »deloma ob sodelovanju avtorja« (honorar po avtorski polji je bil skoraj dvakrat višji od običajnega, ker je bilo delo zelo zahtevno – različni jeziki in zapisi črk, znaki drugačnega sistema, predvsem slovenska fonetična transkripcija za zapis narečij, določitev natančne kakovosti alofonov, različna izgovorna uresničitev, pomenska jasnost itd.; korekture so bile leta 1952 plačane 250 dinarjev na avtorsko polo, za *Morfologijo* so postavko zvišali na 400 dinarjev) in 8.040 dinarjev za tipkanje (zaradi zahtevnega besedila je bil običajni honorar za polo tipkanega besedila iz 20 dvignjen na 40 dinarjev). Martin Briški, upravnik Zavoda za zaščito avtorskih pravic, je 13. 2. 1953 poslal Bredi Pogorelec dopis, da ji bodo v dogovoru z Ramovševima dedičema (vdova in sin) izplačali avtorski honorar »za opravljeno delo oz. sodelovanje« pri izdaji *Morfologije*.

¹³ Navedena literatura je abecedno razvrščena po avtorjih, in sicer z informacijo, na katerih straneh *Morfologije* je citirana (v poglavju III. Morfologija glagola je na strani 129 še dodatno navedene Nekaj literature o glagolskem vidu). Sledi še abecedni seznam dodatne literature za študente *Za nadaljnjo orientacijo slušateljev navajamo še naslednja osnovna dela o morfologiji*.

¹⁴ Martin Briški v pismu 13. 2. 1953 titulira Bredo Pogorelec za profesorico – diplomirala je leta 1952 iz slovenskega jezika in primerjalnega slovanskega jezikoslovja kot glavnih ter iz primerjalnega jezikoslovja južnoslovanskih književnosti kot stranskih predmetov. Biblioteka SAZU, Ramovševa zapuščina R 57/VI : 2 : 5.

¹⁵ Prim. Biblioteka SAZU, Ramovševa zapuščina R 57/VI : 2 : 5.

¹⁶ Prim. op. 15.

Pismo je ohranjeno v Ramovševi zapuščini in ga navajam v celoti – naslovnica je Breda Pogorelec, v vednost sta ga dobila Alba in Primož Ramovš:¹⁷

3.-2-1953.

Prof. Pogorelec Breda,
Ljubljana.

Prof. Alba Ramovš in prof. Primož Ramovš sta nam poverila ureditev naslednje zadeve: Kakor nam je tudi sicer že znano, ste sodelovali pri pripravi in izdaji dela pok. univ. prof. dr. Frana Ramovša »Morfolgija slovenskega jezika«, kakor je bilo objavljeno pri Državni založbi Slovenije, kot skripta, prirejena po njegovih predavanjih v l. 1947/8/9. Imenovana sta se od vsega početka že odločila, da Vam za Vaše delo oz. sodelovanje plačata pošteno primeren honorar. Posvetovala sta se pri nas o višini tega honorarja, seznanili smo ju z veljavnimi predpisi in s prakso. Na ta način sta položila pri nas za Vas sledeče honorarje:

1. za izdelavo kratic, seznama citirane literature, stvarnega kazala, besednega kazala in vsebine, kar znaša skupno v tisku 2.10 avtorske pole, po Din 4.000.- Din 8.400.-
 2. za korekture, ki ste jih opravili, deloma ob sodelovanju avtorja, za 17.85 av. pole po Din 400.- Din 7.140.-
 3. za izdelavo – tipkanje rokopisa, za 201 stran (pri čemer smo računali stran z 38 vrstami po 62 znakov) po Din 40.- Din 8.040.-
-
- Din 23.580.-

Pojasnimo, da smo določili honorar pod 1. s 4.000.- din, ker so predpisi, ki so veljavni v času predložitve rokopisa (Ur. list FLRJ št. 38/1950), določali za takšne vrste delo honorar v tej višini kot maksimalni honorar. Pojasnimo, dalje, da je tudi avtor prejel svoj honorar po teh predpisih.

Glede korektur smo povprašali pri založbah, kjer so nam povedali, da jih plačujejo po Din 250.- za av. Polo. Ker ste imeli s tem delom, zaradi zamotanosti snovi, več opravka, smo Vam odmerili honorar izjemno visoko z Din 400.- za av. polo.

Prav tako smo izjemno visoko plačali tudi izdelavo rokopisa – tipkanje, ki g plačujejo nekatere založbe po Din 18.- do 20.- za stran, iz omenjenih razlogov.

Prepuščamo Vam, da iz zgoraj navedenega celotnega zneska honorarjev nagradite po svoji uvidevnosti, ko tudi sama najbolje poznate njihovo udeležbo pri delu, tudi ostale sodelavce. Smatramo, da je s tem stvar Vašega sodelovanja pri omenjenem delu prav pošteno in primerno urejena s strani pravnih naslednikov po pok. avtorju, univ. prof. dr. Franu Ramovšu. Prilagamo Vam z njune strani 1 brezplačen izvod omenjenega dela za Vas osebno s pojasnilom, da sta v predgovoru omenjena sodelavca Merku Pavel in Sovre Mitja že prejela po 1 izvod. Prosim Vas, da bi se, ali sami osebno, ali Vaš pooblaščenec, zglasili v naši pisarni, da Vam izplačamo znesek Din 23.580.- in izročimo 1 izvod omenjenega dela.

Naše stroške sta že poravnala pravna naslednika po avtorju.

Pozdravljamo Vas,
upravnik, dr. Briški Martin.

Prof. Alba Ramovševa
Prof. Primož Ramovš.

¹⁷ Prim. op. 15.

Honorar za Bredo Pogorelec (in po njeni presoji za sodelujoče študente, verjetno za »v predgovoru omenjena sodelavca Merku Pavel in Sovre Mitja«) je poravnal Primož Ramovš iz zneska honorarja, ki ga je z materjo dobil kot zakoniti dedič Frana Ramovša. Po Honorarnem obračunu¹⁸ dne 5. februarja 1953 je Ciril Vidmar, šef redakcije Državne založbe Slovenija, odredil, da se naj honorar za *Morfologijo slovenskega jezika* po pogodbi št. 15/51 – UTK¹⁹ »izplača vdovi avtorja dr. Frana Ramovša, Ljubljana – Gorupova ul. 4.«, in sicer v višini 142.800.- dinarjev (Obseg: 1 str. 42 vrst, 1 vrsta 75 znakov, 1 stran 3150 znakov, skupno štev. strani 170, skupno štev. znakov 535.500, obseg na podlagi 30.000 znakov 17.85 pole. Pola se don a din 8.000.- skupno Din 142.800²⁰). Primož Ramovš je 13. februarja 1953 od tega zneska izročil Zavodu za zaščito avtorskih pravic 23.580.- dinarjev »kot honorar za prof. dr. Pogorelec Bredo« in dodatno plačal tudi »Din 236.- kot 10 % provizijo za zgoraj omenjeni honorar.«²¹

Fran Ramovš svojega velikega projekta *Zgodovinska slovnica slovenskega jezika* – Ocvirk (1950: 224) je slovnico v nastajanju imenoval za »osrednj/o/ mojstrovin/o/« Ramovševega znanstvenega dela – ni uspel dokončati, saj sta mu načrte prekinila druga svetovna vojna in bolezen. Od načrtovanih osmih delov, ki naj bi sestavljali popolno zgodovinsko slovnico slovenskega jezika, je izdal *II. Konzonatizem*, skripta *V. Morfologija slovenskega jezika*, *VII. Dialekti*, *VII. dodatek: Kratka zgodovina slovenskega jezika I*. Umanjkali pa so: *I. Uvodna in splošna poglavja*: postanek individualnosti slovenskega jezika, razmotrivanje o jezikovnih virih, predmetna literatura, opis glasov (v *Fran Ramovš, Zbrano delo, Prva knjiga*, uredil Tine Logar, sta objavljena dva dela tega poglavja: *Zgodovina slovenske slovnice* in *Slovenska grafika*), *IV. Akcent* in *VI. Sintaksa*. Nedotaknjena je ostala skladijska ravnina, predvsem stavčna fonetika in stilistika skladijskih pojavov, skromno pa se je posvečal še besedoslovju in besedotvorju. Vprašanje je, ali je sploh želel napisati monografijo o zgodovinski skladnji slovenskega jezika. Bezljaj je bil prepričan, da za Ramovševo sintakso

¹⁸ Prim. Biblioteka SAZU, Ramovševa zapuščina R 57/VI – 2 : 3.

¹⁹ Prim. Biblioteka SAZU, Ramovševa zapuščina R 57/I : 8 : 1. Pogodba z DZS, (6. 9. 1951).

²⁰ Ramovšev honorar za *Morfologijo* je znašal približno toliko, kot je leta 1952 zaslužil dobro plačan uslužbenec z visokošolsko izobrazbo v letu dni; honorar Brede Pogorelec, ki ga je verjetno delila še z Merkujem in Sovretom, bi zadoščal za 86 obiskov pri ženskem frizerju (trajna ondulacija z vodno) ali za sedem parov čevljev; decembra 1952 je bila nominalna plača dobro plačanega uslužbenca ok. 15.000 dinarjev (prim. https://www.stat.si/doc/letopis/1953/1953_16.pdf); za primerjavo: KWh elektrike 13,7.- din, 1 kg krompirja 18.- din, 1 kg kruha 35.- din, 1 kg govedine s kostmi 152.- din, gledališka vstopnica 42,7.- din, ženski frizer trajna ondulacija z vodno 275.- din, moški čevlji 3.200.- din, nova spalnica iz vezane plošče z orehovim furnirjem 82.000.- din, (prim. https://www.stat.si/doc/letopis/1953/1953_15.pdf); leta 1952 je bil uradni menjalniški tečaj: 1 dolar = 50 dinarjev.

²¹ Prim. Biblioteka SAZU, Ramovševa zapuščina R 57/VI – 2 : 4. Potrdilo.

»naše poznanje jezika še ni dozorelo«, zato se tega dela ni loti: »Čutil je, da bi kvarila harmonično zaključenost njegovega dela.« (Bezljaj 1950: 235)

Ramovševa »zgoščena« *Morfologija* ni dokončno premišljeno delo kot npr. *Kratka zgodovina slovenskega jezika*. Skripta je namenjena študentom, zato v njej ni natančnih analiz razvoja posameznih oblikoslovnih kategorij in sinteze celotnega razvoja oblikospreminjevalnih in oblikotvornih vzorcev. Metodološko in vsebinsko tudi ni primerljiva s *Konzonantizmom* ali *Dialekti*, kljub temu pa se zdi Toporišičeva (1987: 347) ocena, da *Morfologija* »kakovostno ne dosega ravni Ramovševih redno izdanih knjig«, mogoče celo prestroga – skripta je bila predvsem prepotreben učbenik slovenskega zgodovinskega oblikoslovja, nikakor pa ni šlo »v bistvu za študentske zapiske Ramovševih predavanj na univerzi«, kakor se je zapisalo Toporišiču (2003: 384), ampak za Ramovševe dobre zapiske na listkih, s pomočjo katerih je predaval študentom. Zapiske s predavanj je kolikor toliko prilagodil/uskladal z mladogramatično jezikoslovno šolo ter svojo metodologijo dela, jih deloma popravil in dopolnil, umanjala pa je sistemizacija, ki je bila značilna za njegove razprave in knjige. V zapiskih je bilo premalo zanesljivega narečnega gradiva in systemskega pogleda na razvoj oblikoslovja od ide., praslovanščine in stare cerkvene slovanščine, zato ni mogel celostno zajeti oblikoslovja nasploh – predstavil pa je pomembne posamezne pojave iz slovenske sklanjatve in spregatve: »Načel je tu prvič vprašanja jezikovne sočasnosti in raznočasnosti [...]« (Orožen 1994: 322) Prepričan je bil, da raziskovanje oblikoslovne in skladenske ravnine jezika ter besedja vključuje le prvine obdobja, ki ima razmeroma enotne značilnosti, ostale pa označuje časovno – to lahko obravnava predvsem istočasijska slovnica, le glasoslovje pa je mogoče predstaviti v raznočasijski slovnici (prim. Ramovš 1952: 8). Oblikoslovje (tudi skladnja in besedje) je za Ramovša predmet sinhronnega raziskovanja (glasoslovje, nasprotno, je raziskoval izrazito diahrono in razvojno-primerjalno), zato obravnava besede s stališča vrste, oblike in funkcije (Ramovš 1952: 5). Oblikoslovje vključuje oblikotvorna in oblikospreminjevalna vprašanja, skladnji pa sta prepuščeni besedna raba in pomen:

Jezikovni razvoj je zanj še srupek posamičnih sinhroničnih stadijev; ni še razkrita gonilna sila neprekinjenega razvoja, ki je odvisna od premikov (kolikostnih razmerij), izpada posameznih jezikovnih prvin v sestavih (glasoslovno-oblikoslovnem, besedotvornem, skladensko-besednopomenskem). [...] Ramovš je raznočasje tudi v oblikoslovju in skladnji besedišča dobro videl, le kazala se mu je drugače kot glasoslovna. (Orožen 1994: 323)

Dobra stran *Morfologije* je poskus, kako »opredelil raziskovalni obseg morfologije« (Orožen 1994: 322) in določiti »predmet oblikoslovja« (Toporišič 203: 385), tj. spreminjanje končnic pri sklanjanju, spreganju, številjenju, končniških obrazil pri spoljenju in določnosti, priponskih obrazil pri tvorbi oblik, vidskih parov in

vrst glagolskega dejanja. Ramovšu so predmet oblikoslovja pregibne besedne vrste, in sicer oblikospreminevalni in oblikotvorni vzorci, ne zanimajo pa ga vloge besed v stavku in njihov pomen: »Morfologija upošteva tvorbo besed in izpreminjevanje oblik, ne zanima pa se za pomen in uporabo besed. To prepušča sintaksi. [...]. Besede, ki se na zunaj ne izpreminjajo (ideklinabilne), imajo stalno obliko in spadajo v sintakso, ker nam preostaja za študij samo njihova funkcija.« (Ramovš 1952: 9). Martina Orožen (1994: 322) v tej razlagi prepoznava, da »Ramovša vznemirja pomenska, funkcijska plat oblik, pa tudi njihova pomenska funkcija v besedni zvezi«, vendar pa razume, da kot »sistematik ta vprašanja in vprašanja obravnave nepregibnih besednih vrst uvršča v območje skladnje«. Toporišič (2003: 385–386) v oblikoslovju odpira tudi vprašanje besednovrstnosti in razume oblikoslovje še širše kot sistemski nauk o vrstah skladenjskih sredstev. Ramovš še ne pozna morfematike, pri oblikospreminevalnih oblikoslovnih vzorcih pa loči osnovo in končnico. Osnova (deblo) ali koren je podstava z osnovnim tematičnim samoglasnikom. Izhajajoč iz ide., praslovanščine in stare cerkvene slovanščine je slovensko sklanjatev obravnaval po deblih/osnovah (*a*-jevška, *o*-jevška, *u*-jevška, *i*-jevška in konzonzantska pregibnost), pri spregatvi pa je predstavil klasifikacijo glagola, ki upošteva nedoločniške osnove (Dobrovský in Miklošič), ter klasifikacijo, ki izhaja iz sedanjiške osnove (Schleicher, Leskien), nato pa je samostojno obravnaval prezent, imperativ, aorist, imperfekt, kondicional, participe, infinitiv, supin in opisne glagolske oblike.

Metodološko je Ramovš ostal zvest principom mladogramatične jezikoslovne smeri (Jesenšek 2021: 25–28) in ni bil naklonjen preurejanju jezikoslovnega nazora z npr. takrat prisotno etimološko metodo *Wörter und Sachen* (Orožen 1994: 318), prav tako pa ni upošteval v evropskem jezikoslovju že prevladnega strukturalizma, čeprav je vnašal »novosti v sicer še mladogramatični okvir obravnave« (Orožen 1994: 324):

Uvod v Morfologijo že dokazuje, da je bil Ramovš v stiku z novimi pogledi na jezik, da jih je vključeval v nam že znana zgodovinsko naravnana teoretična načela, ki še po drugi svetovni vojni odzrcaljšajo stik naše slovenistike z umirjenim evropskim tokom slavistike in indoevropelistike, prenovljene, metodično že razrahljane s pogledi psihološke, sociološke in neolingvistične smeri. (Orožen 1994: 322)

V *Morfologiji* imata prednost raznočasijsko-primerjalna metoda in zgodovinsko raziskovanje narečnih pojavov. Pomen raziskovanja poimenovanega v *Morfologiji* ni v ospredju, prav nič pa ga nista zanimala družbena in ontološka vloga jezika. Vprašanje, ki ostaja odprto, je, koliko in če bi se sploh v *Morfologiji* lahko odražala Breznikova mladostna strukturalistična misel njegovega *Besednega reda v govoru* (1908) – z Breznikom je sodeloval pri slovnici in pravopisu – in jezikovnosistemsko in besedilno usmerjena ter v glavnih potezah na Slovenskem

že predstavljena strukturalna obravnava oblikoslovja (npr. Mikuša je naklonjeno spremljal in tudi razumel, Vodušek – kritika SP 1950 – in kasneje Kocbek), ki je poudarjala besednozvezno načelo odvisnostne povezanosti jezikovnih prvin za vse besedne vrste. Na snovnem in posameznem temelječa *Morfologija* kaže, da Ramovša na predavanjih zgodovinskega oblikoslovja niso zanimala abstraktna razmerja v sistemu jezika, niti razmerja med sistemom in rabo jezika, ampak je upošteval le mladogramatično diahronorazvojno dinamiko jezika, edino jezikoslovno metodo dela, ki jo je zagovarjal v slovenskem prostoru in jo je prenašal tudi na svoje študente.

»Veliko delo« ni bilo dokončano, zgodovinsko oblikoslovje pa kaže podobo, ki jo je Ramovš začrtal na predavanju *Uvod v morfologijo*, oz. na cikličnih predavanjih *Uvod v študij slovenskega jezika*, *Uvod v zgodovino slovenskega jezika*, *Postanek individualnosti slovenskega jezika* in *Genetika in ekologija slovenskega jezika*. Šlo je za predavanja, na katerih je predstavljal nepretrganost jezikovnega razvoja iz praslovanščine v slovenščino, poudarjajoč jezikovne značilnosti indoevropske (kar je privedlo do praslovanščine; predaval je tudi indoevropsko primerjalno slovnico), pri tem pa je razpravljaval o etnogenezi Slovencev. Pri slovenskem zgodovinske oblikoslovju je upošteval tudi svoje in celotno takratno vedenje iz slovenske sodobne in zgodovinske dialektologije, prav tako pa je upošteval gradivo, ki ga je uporabljal na seminarju iz zgodovinske dialektologije in branju ter razlagi zgodovinskih besedil, npr. *Dialektični teksti*, *Interpretacija dialektičnih tekstov*, *Čitanje in razlaga dialektičnih tekstov* (Toporišič 1987: 345–346).

Začetni poglavji *Morfologije* (Uvod, I. Tematologija) sta izčiščena prepisa besedila, ki je v zapuščini ohranjeno na 20 listih/polah (velikost A3), napisanih in pripravljenih za natis. V rokopisu imajo enoten naslov Uvod v morfologijo, v skripti pa je besedilo razdeljeno na krajši Uvod in daljše poglavje I. Tematologija,²² tj. besedotvorje. Za primerjavo rokopisa in objavljenega besedila v skripti navajam odstavke, s katerimi se zaključijo Uvod v *Morfologiji*. Primerjava pokaže postrnjenjenje in ponatančenje rokopisne ubeseditve, natančnejši zapis ponazarjalnega gradiva, poenoteno terminologijo in slogovne izboljšave besedila:

Zavedati se torej moramo, kako jezikovna dejstva druga drugega zajemajo, prepletajo – radi pregleda pa ločimo kljub tej stalni ozki zvezi morfologijo od sintakse s tem, da pravimo: 1) v morfologiji nas interesira le zunanja oblika, v sintaksi pa funkcija v stavku (t.j. sintaksa je nauk o pomenu besednih vrst in njihovi zvezi v stavek in v stavku).

Morfologija: nauk o tvorbi besed in izpreminjanju (fleksiji).

²² V rokopisu je 6 strani besedila (str. 1–6) objavljenih v Uvodu (Ramovš 1952: 5–10), 14 skrajšanih strani rokopisa (str. 6–20) pa sestavlja prvo poglavje *Morfologije*, tj. I. Tematologija (Ramovš 1950: 11–27).

Flektirana beseda sestoji iz osnove (debla) in fleksijske končnice. Te so nominalne in pronominalne = padežni sufiksi, končnice ali pa verbalne (osebne).

Deblo samo po sebi (če je brez končnice) ni izkazano kot nominalno ali verbalno prim. *rek- v reči, rek : nos- : noša, nositi* itd.

Deblo more biti: enozložno (koren); dvozložno (baza); ali s formanti razširjena tvorba (es-ti; vêdê-ti; nakovalo itd.).

Debla so v fleksiji doživljala izpreminjevanje: v korenskem vokalizmu so se javljale različne prevojne stopnje, isto tudi v elementih, ki so k deblu spadali (včasih v obeh) prim. *πατήρ-α, πατήρ-ός, πατήρ-σ, : ποιμήν, -ίβ -ος*. Tega diferenciranja slovanščina ne pozna več v tem prvotnem zmislu in rabi, a imamo ga uporabljenega na drugačen način. Tu seveda gremo preko gotovih starih ohranitev, ki jih analitičnim potom ugotoviti ne moremo, ne pa po jezikovnem čutu (*u*-debla : formntna stopnja *ũ, eu, ou : synb, synove; í : trbje, -ej-*; pri glagolu *és*- Sg., *s'*- Du. Pl.); vse to le odmev prvotnega akcentuiranja.

Pod imenom deblotvorje (besedotvorje) in fleksija razumeti nam je pravzaprav zlitje korena z odnosnimi elementi. Kako se je to zgodilo, ne vemo; moremo pa slutiti, da gre tu za prvotna kompozita prim. zlitje sintaktične besedne zveze v eno besedo (prim. franc. *je ferai : facere habens*, »ich habe zu tun«; *encore : hanc horam*; lat. *possum < potis sum* »sem gospod« : polj. *pisalem* itd. *jedermann*, itd. : aglutinacija > postanek ne več analiznih besed). Koren seveda ni bil od vsega početka nekaj enotnega in samostojnega, marveč je bil stalno v odnosu do drugih elementov, do prefiksov in sufiksov, ki s svoje strani tudi niso bili nekaj enotnega in samostojnega, nekaj za sebe. Koren imenujemo ono glasovno skupino kake besede ali besedne enote, s katero je stvarna, predmetna, pomenska stran besede asociirana. Afiks pa je oni element, ki ga pripadniki kakega jezika v neki (isti) razvojni epohi občutijo kot element, s katerim na isti način tvorijo enakšne oblike različnih besed. S tem gledamo na besede na oni preprosti analitični način, ki je lasten običajnemu, neznanstvenemu jezikovnemu čutu in ki mnogokrat ne zavisí od prvotnega načina tvorbe (tvorjenja) oblik t.j. za nas (morfologijo) so različni koreni *vrba, obora, vrv, vrteti, vrat(a), vržem, povraz, povrêšlo* itd. – čeprav izkazujejo starejšo korensko skupno stopnjo *uer-* in različne determinative: **ur-b-*; *uor-ã*; *ur- u-*; *ur-t-*; *ur-g-*; *urgh(-s)-* itd. (najbrž sem tudi *vêverica* redupl.) – ali govorimo o deblotvornem sufiksu *-es-* v *koles-* in o genitivnem sufiksu *-es, -os* (pred *-is, pod-ός*), a ne vemo, ali ni tu eno in isto in da je po razvoju pravzaprav ločiti *kolo-s-* in *pede-s*. Postanek ide. oblik (ali posameznih elementov) je nejasen, ker ne moremo razločevati, kje in katere oblike so bile prvotne, katere pa so po njih stvorjene. (R 57/VI : 2, Uvod v morfologijo, 5–6)

Kljub temu obravnavamo oblikoslovje v posebnem poglavju. Morfologija upošteva tvorbe besede in izpreminjevanje oblik, ne zanima pa se za pomen in uporabo besedil. To prepušča sintaksi.

Predmet morfologije je flektirana beseda nomina (samostalniki, pridevniki, zaimki, števniki) in glagola. Besede, ki se na zunaj ne spreminjajo (ideklinabilne), imajo stalno obliko in spadajo v sintakso, ker nam preostaja za študij samo njihova funkcija. Vsaka flektirana beseda ima dva dela: osnovo (deblo) in končnico. Nominalne oblike imajo svoje kazusne (padežne) končnice. Sintaksa uči, kakšni odnosi so s skloni izraženi. Verbalne končnice so osebne, (personalne). Deblo samo more biti zopet iz različnih sestavin. V njem je osnovni element – koren – glasovna skupina, običajno neizpremenljiva v flektirani besedi. Enozložni koren se je lahko že v prajeziku razširil z obrazili in afiksi (formanti), ki so se z njim tako stopili, da je postal koren dvozložen; dvozložni koren imenujemo baza. N. pr.: **es-ti* – koren: *es*, končnica: *-ti*; *vêdê-ti* – osnova: *vêdê*, končnica *-ti*; *vêd-ê* – koren: *vêd*, formant *-ê*. Ti prvotni elementi, za katere s primerjavo različnih elementov sicer lahko ugotovimo, da so prišli pozneje, sos e že v prajeziku tako stopili, da ne moremo več določiti njih determinativen

funkcije, marveč jo komaj slutimo, kakor pri lat. *tremo* proti sle. *tresem* < *trem-sq*. V sla. Je dobila beseda determinativ *s*. Domnevamo, da je ta *-s-* isti kot v sigmatičnemaoristu in da označuje samo trenutnost (začetek dejanja): *tremo* = durativ, *tremso* = trenutno dejanje. Koren in obrazila so bili že v prajeziku izpostavljeni voklajčnim izpremembam – prevoju. Poznamo tri glavne prevojen stopnje: 1. normalna stopnja: *e/o*, podaljšana stopnja: *ē/ō*, 3. reducirana stopnja: *ə/ø*. Te variacije ide. vokalizma opažamo v korenu in obrazilih, ki korenu pripadajo. Gr.: *πατήρ* – obrazilo *-tēr-* v dolgi prevojni stopnji; G. *πατήρ-ός* – isto obrazilo v redukcijski stopnji, A. *πατέρα* – normalna *e*-stopnja. Kar velja za obrazilo, velja tudi za koren. V morfologiji, kjer obravnavamo obliko, nas koren ne zanima. Voklajčne izpremembe v korenu so združene z niansiranjem pomena. Primer: koren **ueř* : sle. *vr-ba* – redukcijska stopnja, *vrv* – redukcijska stopnja, *ve(r)verica* – normalna stopnja z reduplikacijo, *ob(v)ora* – normalna *o*-stopnja, *vrteni* – determinant *t*, *vrata* – normalana *o*-stopnja, *vržem*, *vreči* – determinant *g*, povreslo – determinant *-ǵhs-*. Ker so to samostojne besede, nas te izpremembe v morfologiji ne zanimajo. Kako je prišlo v prajeziku do flektiranja besedi, nam ni jasno. Dosti predaleč nazaj sega, da bi mogli na osnovi realnega jezikovnega gradiva ugotavljati, kako se je koren strnil v besedo. Razvoj lahko le domnevamo, po primerih, ki jih poznamo iz zgodovine jezika.: francoski futur: *ferai* je nastal iz *facere habeo*, *encore* iz *hanc horam* lat. *possum* je nastalo iz *potis sum* = gospodar sem, zmožen sem, nem.: *jedermann* iz *jeder Mann*, poljsko: *pisalem* iz *pisal jesm*. Besede so nastale tako iz različnih besednih sklopov. Pojav imenujemo aglutinacija – zlitje. Tudi v prajeziku so tako nastale flektirane besede. Koren sam na sebi ni nikdar eksistiral, ampak vedno v zvezi z besedo pred njim in za njim. Vse te besede so se končno združile in iz njih so nastale flektirane besede. Na korenih je pomen, na obrazilih, končnicah in afiksih (prefiks, infiks, sufiks) pa so sloneli faktorji, ki so usmerjali pomen v razmerju do drugih besed. N. sg. *a*-jevskih debel (*roka*, *žena*) ima prvotno isto ončnico kot *-a* v N. pl. nevtr. Ta nomina so bila sprva kolektiva. Determinant *-s-* v glagolu *trem-s-o* je prvotno isti kot determinant sigmatičnega aorista *s* s svojim specifičnim pomenom. (Ramovš 1952: 9–10)

V I. Tematologiji (poglavje o besedotvorju) predstavlja tri temeljne pojme ide. sklanjatve oz. spregatve, tj. sufiksacijo, reduplikacijo in kompozicijo (izpeljava, zlaganje, sestavljanje in sklapljanje) ter osnovno oblikoslovno podobo tvorbe besed, ki ohranja besedotvorni princip ide., tako da so besede sestavljene iz podstave in obrazila. Najprej predstavi ide. besedotvorna obrazila (Ramovš 1952: 11–17), nato pa predstavi razvoj novih priponskih obrazil s primeri iz stare grščine, latinščine, stare indijščine, praslovanščine, stare cerkvene slovanščine, litavščine in drugih jezikov ter tako opozori na neskončne možnosti novotvorb v jeziku (Ramovš 1952: 17–24). Poglavje zaključi s krajšima pregledoma zlaganja, sestavljanja in sklapljanja (Ramovš 1952: 24–27).

Osrednji poglavji *Morfologije* sta pripravljena po gradivu za predavanja, ki je v zapuščini ohranjeno na 122 lističih velikosti A6²³ (II. Morfologija nomina in

²³ Ramovš je pripravil za objavo (podobno kot Uvod in I. Tematologija) 6 strani besedila, ki ga je zapisal na polah velikosti A3. Gre za prvo podpoglavje Uvod v fleksijo (Ramovš 1952: 29–35) poglavja II. Morfologija nomina in pronomina – v rokopisu se imenuje Fleksija nomina in sledi zaključnemu rokopisnemu poglavju Uvod v morfologijo (R 57/VI : 2, Fleksija nomina, 20–25).

pronomina) in predmetni literaturi o oblikoslovju, ki jo je napisal Ramovš (III. Morfologija glagola). Ta del besedila je z nekaj ponatančenji v celoti vključen v skripto, različica tega podpoglavja pa se ponovi še na prvih 4 lističih velikosti A6. Nadaljnji zapisi – rokopis se nadaljuje z I. o-deblom, a) Maskulina (R 57/VI : 2, lističi 5) – vsebujejo veliko več ponazarjalnega gradiva kot je objavljenega v skripti *Morfologija slovenskega jezika*. Izpuščeni so (večinoma) vsi izpisani primeri iz zgodovinskih besedil (npr. Trubar, Dalmatin, Krelj Bohorič, Znojilšek, Megiser, Stapelton, Hren, Skalar, Kastelic, Svetokriški, Rogerij, Basar, Hasl, Pohlin, Japelj itd.), ohranjeno pa je narečno gradivo. Gre za lističe z opornimi točkami, ki si jih je Ramovš pripravil za predavanja²⁴ in so bili idejni/vsebinski osnutek II. poglavja skripte *Morfologija*. Vsebujejo temeljne informacije iz Ramovševih objav s področja oblikoslovja. V seznamu literature na koncu *Morfologije* se sklicuje na svojo bibliografijo v *Slavistični reviji* (Bizjak 1950: 446–458), *Historično gramatiko II. Konzonatizem* in *VII. Dialekti* in *Kratko zgodovino slovenskega jezika* ter na tam upoštevane najbolj pomembne slovenske (npr. Miklošič, Škrabec, Oblak, Nahtigal, Bajec) in tuje avtorje (Vondrak, Schleicher, Brugmann, Leskien, Daničić, Pastrnek, Gebauer, Courtenay, Mikolla, Meillet, Vaillant ...). Ta dognanja in še ne dokončno izoblikovano besedilo na lističih, je s pomočjo študentov (Pogorelec, Merku, Sovre) priredil za skripto *Morfologija*. Ramovš ni objavil veliko oblikoslovnih člankov, skupaj le 25 enot,²⁵ vendar se zdi krivična Toporišičeva misel, da »n/a oblikoslovnem področju Ramovš ni bil ravno močan [...]« (Toporišič 1997: 819). *Morfologija* ni znanstveno delo, ki bi nastalo po metodologiji, kakršno si je Ramovš sicer zamislil za svojo *Historično gramatiko slovenskega jezika*, kljub temu pa je v njej predstavljeno predvsem narečno jezikovno gradivo, ki ga je Ramovš zbral med raziskovanjem glasoslovja (Jesenšek 2021: 25). Kunzmann Müller zavrača Toporišičevo ostro

²⁴ Zdi se, da so bila Ramovševa predavanja posebno doživetje in jih je bilo v taki obliki težko prenesti v pisno podobo in učbeniški okvir: »Ramovš predava, ne bere. Ima sicer skripta z gradivom pred seboj, a to obravnava med predavanjem neposredno pred slušatelji in mu misel deluje tako intenzivno, da se mu mnogokrat utrne srečna formulacija šele med predavanjem. Kljub temu je v predavanjih tako zgoščen in dosledno miselno povezan kakor v pisanju, a ob živih, različnih in temperamentnih besedi še nazornejši.« (Šolar 1950: 44)

²⁵ V *Morfologiji* so upoštevane raziskave Eine slovenische Form des Instr. Sing. Fem, Deklinacija slovenskega imena *oča* – *óče* < *otBbc*, Iz pojavov soglasniške skladnje, K zgodovini slovanske konjugacije, Končnici dat. in lok. pl. *i*-jevske sklanjatve v slovenščini, Razvoj imperfekta v rezijanščini, Moči i morati u slovenskom jeziku, K razlagam o postanku glagola *morati* in posameznosti v Ramovševih krajših ocenah. Prim. Kazalo objav s področja oblikoslovja (Ramovš 1997: 294) in Ramovševa bibliografija v tej monografiji, ki jo je pripravila Anka Solner Perdih.

sodbo z ugotovitvijo, da je Ramovš zbral zanesljivo jezikovno gradivo, s katerim je lahko zadovoljivo analiziral slovensko zgodovinsko oblikoslovje:

Mit dieser soliden Datenlage schuf er Voraussetzungen, um auch für die slowenische historische Morphologie verlässliche Fakten und Befunde zu gewinnen. Das Verfahren, um aus sprachlichen Daten sprachliche Befunde abzuleiten, ist bekanntlich ihre gerichtete Interpretation. Was ergibt sich in diesem Punkt aus der Morfologija? Ramovš leistet auch hier, in einem Satz gesagt, philologisch gute Detailarbeit, und zwar in einem doppelten Sinne. Einmal deutet er das Material bezogen auf die Prinzipien der strukturellen Organisiertheit der slowenischen Sprache und zum anderen bettet er die Befunde zum slowenischen Material in größere, d. h. slawistische und indogermanistische, Zusammenhänge ein. Jeder Blick in die genannte Arbeit bestätigt diese Feststellung. In diesem Kontext ist prominent an das zu erinnern, was eingangs zum wissenschaftlichen Werdegang von Ramovš gesagt worden war. Dort liegen die Wurzeln für diesen Umgang mit Erscheinungen des historischen Phänomens Sprache, einem Umgang, der für historische Forschungen notwendig, ja geradezu die Voraussetzung dafür ist, zunächst unabhängig davon, nach welcher Systematik sie anschließend geordnet werden. (Kunzmann Müller 1994: 187)

Ramovševo razumevanje zgodovinskega oblikoslovja morfolgije je razvidno iz skripte *Morfologija* in njegovih člankov s področja oblikoslovja, in sicer predvsem na mestih, kjer razlaga oblikoslovje s pomočjo empiričnega jezikovnega gradiva. Samostalnik npr. razvršča glede na spol, število in sklon – pri razlagah sklonov npr. pojasni razvoj slovenskega sklanjatvenega sistema iz indoevropsčine, podobno predstavlja tudi pridevnik, zaimек in glagol (Kunzmann Müller 1994: 188). Skripta ne zajema vseh področij, ki so pomembna za zgodovinsko morfolgijo, kar je posledica načel učbeniškega, tj. strokovnega in ne znanstvenega dela, ter tradicionalnih metodoloških postopkov. Kljub temu pa gre za celovit pogled na slovensko oblikoslovje:

Die Morfologija slovenskega jezika ist eine am profunden Material realisierte historisch orientierte philologische Arbeit traditionellen Zuschnitts. Sie ist zugleich die erste unkompliziert zugängliche und umfängliche Morphologie der slowenischen Sprache, obwohl dies, nebenbei bemerkt, aus dem Titel selbst nicht erkennbar ist. Darin besteht ihr Wert für die Slowenistik und für die Slawistik insgesamt. (Kunzmann Müller 1994: 189).

V *Morfologiji slovenskega jezika* je najpomembnejše in najboljše poglavje o imenski in zaimenskih sklanjatvi (Morfologija nomina in pronomina) – samostalniški sklanjatvi je namenjenih 50 strani (morfologiji glagola 30). Izhajajoč iz ide., praslovanščine in stare cerkvene slovanščine je slovensko sklanjatev obravnaval po deblih (*o*-jevska, *u*-jevska, *a*-jevska, *i*-jevska in konzonantska pregibnost, pri spregatvi pa je predstavil razvrstitev glagola, ki upošteva nedoločniške osnove (Dobrovský in Miklošič), ter razvrstitev, ki izhaja iz sedanjške osnove (Schleicher, Leskien), nato pa je samostojno obravnaval prezent, imperativ, aorist,

imperfekt, kondicional, participe, infinitiv, supin in opisne glagolske oblike. Ramovš ni uvrstil v *Morfologijo* nepregibnih besednih vrst, ki jih je povezoval s skladenjskimi vprašanji. V rokopisni zapuščini, zaključujejo jo izčrpní zapiski o stopnjevanju pridevnika, ni ohranjenega gradiva za poglavje III. Morfologija glagola. V skripti *Morfologija* izstopa zanimivo Ramovševó mnenje, da ni pomembno, kako razvrščamo glagole – ali po nedoločniških ali sedanjiški osnovi (Ramovš 1952: 130) –, zato tudi ne podaja svoje/nove razvrstitve. Razvrstitev je nenaravna tvorba, pripomoček, ki so si ga izmislili jezikoslovci. Ramovšu je razvrstitev glagola le orodje, nikakor pa ne cilj oblikoslovnega raziskovanja glagola:

Damit läßt der Autor der Morfologija slovenskega jezika schließlich 3) erkennen, daß Klassifikationen für ihn ausschließlich instrumentalen Charakter haben und lediglich Werkzeuge, nicht aber Ziele der Deskription eines bestimmten morphologischen Bereichs sind, was mit anderen Worten heißt, daß sie für ihn zu den Voraussetzungen einer Beschreibung (etwa der Verbalflexion im Slowenischen) gehören und keineswegs zu deren Zielsetzungen (Raecke 1994: 178)

Morfologija slovenskega jezika je ob upoštevanju tuje literature pravzaprav sinteza tega, kar je bilo dotlej narejeno v slovenskem oblikoslovju. Ramovš ni imel obsežnih osebnih jezikovnih raziskav na terenu (delal je po gradivu, ki so ga zbirali s pomočjo vprašalnice za SLA, ki ga je sredi 30. let prejšnjega stoletja sam zasnoval), zato ni mogel zanesljivo analizirati slovenskega oblikoslovja. Ker ni naredil svoje analize, tudi ni mogel povezati bistvenih lastnosti slovenskega (zgodovinskega) oblikoslovja v prepričljivo celoto. Delno sintezo je lahko sestavil le s pomočjo znanstvenih spoznanj svojih predhodnikov Štreklja, Škrabca in Oblaka (Jesenšek 2021: 23–25). Slovenska dialektologija pred Ramovšem ni imela zaključene monografije o oblikoslovju, izjema je bila Štrekljevo habilitacijsko delo *Morphologie des Görzer Mittelkarstidialektes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse* iz leta 1886²⁶ (največjo vrednost ima gradivo o glasoslovju in naglasu primorskega narečja, manj je oblikoslovja) in posmrtna (ne najbolj premišljena) izdaja *Historične slovnice slovenskega jezika* iz leta 1922, v kateri je predstavljeno glasoslovje, med tem ko je oblikoslovje, ki je zastopano s sklanjatvijo, ostalo v rokopisu. Martina Orožen npr. obžaluje, da Štrekljeva »prv/a/ izčrpn/a/ analitičn/a/ sinhrono zasnovan/a/ oblikoslovn/a/ monografij/a/ pregibnih besednih vrst« (Orožen 2003: 173), ki je temeljita na analizi kraškega narečja, ni bolj vplivala na Ramovša in nadaljnji razvoj slovenskega zgodovinskega oblikoslovja. Izpostavlja pomembno ugotovitev, da je za

²⁶ »Spis se odlikuje po natančnosti, zanesljivosti vseh podatkov, posebno pa po jako bogatem leksikalnem gradivu, katero je v njem nakopičeno.« (Oblak 1887: 430)

analizo oblikoslovne ravnine potrebno natančno poznati glasovne in prozodične lastnosti preučevanega govora, dialekta – Štreklj je opravil tako analizo za osrednje kraško narečje (Orožen 2003: 178):

Analizi je bilo podvrženo vse govorno besedje, vključno s popačenkami, besedotvornimi izpeljankami, predponsko sestavo in priponsko izpeljavo glagolskih vrst, važnih za ugotavljanje narečnega stanja glagolskega vida (vidskih nasprotij). Štrekljev metodološko zanimiv, uspešen raziskovalni vzorec je zagotovil izčrpno zajetje in prepoznavanje sočasnostestavskih oblikovnih prvin (končnic in premen osnov) vseh pregibnih besednih vrst, vendar je v zakoreninjenem mladogramatičnem dialektološkem obdobju, ki je na slovenskih tleh po prvi svetovni vojni upravičeno dajal prednost natančnemu poznavanju razvojno-narečne fonološko-prozodične podobe slovenskega jezika, žal ostajal raziskovalno neizkoriščen, čeprav je bil metodološko smiselno že sinhrono naravnano. (Orožen 2003: 178)

Oblak (npr. *Zur Geschichte der nominalen Declination in Slovenischen*, 1890) in Škrabec (npr. posamezne razprave v Cvetju o samostalniku, pridevniku, števniku, zaimku in glagolu) sta bolj vplivala na Ramovša. Oblakova spoznanja, ki izhajajo iz zgodovinskih raziskav, je »brez bistvenih ugovorov vključil v svojo Morfologijo slovenskega jezika, le da je v izhodišče postavil ide. oz. psl. oblike, vključno z arhaičnimi pojavitvami v Brižinskih spomenikih« (Orožen 2003: 180), pri Škrabcu pa ga je privlačila moderna analitična metoda raziskovanja (Ramovš 1971: 202), ki je temeljila »trdno na zgodovinski podlagi«, tako da je slovensko slovnico predstavljala kot »sestav/o/ tisočerih posameznih zgodovinskih obrisov« (Ramovš 1997: 598). Jagičevega učenca Oblaka je sprejemal kot znanstvenika leipziške mladogramatične šole, ki ga je zanimala »čista« znanost, Škrabca kot jezikoslovca praktika (Orožen 1994: 319), tj. podobno kot raziskovalno pragmatično motiviranega Miklošičevega učenca Štreklja (Orožen 2003: 176) – vsi pa so slovenske sklanjatvene vzorce izpeljevali iz praslovanskih debel.

Ramovš je raziskoval slovenski jezik kot celoto in »je iskal pojasnitev celotnih sprememb, ki jih sodobno jezikoslovje pravzaprav ni imelo«. Tudi oblikoslovna vprašanja je razlagal z domnevo o » fonetični osnovi sprememb, za katero zdaj vemo, da je samo površinski pojav, globinsko omogočen z nasprotji v strukturi sestava« (Gvozdanovič 1994: 141). Da bi skripta preseгла zgolj »zgoščen, vendar še vedno pregleden« značaj nedokončno izoblikovanega besedila in bi postala metodološko primerljiva s *Konzonantizmom* (1824), *Dialekti* (1935) in *Kratko zgodovino slovenskega jezika* (1936), ji manjka (1) natančnejša dopolnitev preobrazbe končnic od ide. do sodobnega slovenskega knjižnega jezika, upoštevajoč stare raziskovalne jezikoslovne metode, geografsko lingvistiko in uveljavljene novejšje jezikoslovne smeri; predstavitev (2) zgodovinskega razvoja oblikoslovnih kategorij in funkcijskih različij; (3) oblikovanje novih kategorij ter razvoj besednovrstnosti, oblikotvornosti in oblikospreminjevalnosti v zgodovini slovenskega

jezika; (4) opozorilo na glavne smeri razvoja; (5) »vsestranski opis razvoja slovenskega oblikoslovja z besediščem«, (6) »celostni oris jezikovnih dosežkov ključnih piscev v zgodovini slovenskega knjižnega jezika« in (7) upoštevanje oblikoslovnih značilnost osrednje- in vzhodnoslovenske knjižne jezikovne različice – za 16. stoletje je tak model postavila Majda Merše (2009). Martina Orožen (2003a: 533) ugotavlja, da je za sintezo razvoja slovenskega jezika potrebno upoštevati tudi besediloslovje s pragmatiko, ki je umanjalo pri večini analiz zgodovinskih besedil, ter take raziskave povezati s kontrastivno-filološko-tipološkimi, primerjalnoslovanskimi, razvojnozgodovinskimi, strukturalističnimi in sociolingvističnimi metodološkimi pristopi: »Vsak posamezni vidik pomeni zožen zorni kot na zgodovinski razvoj slovenskega (knjižnega jezika), upoštevanje vseh pa zagotavlja objektivni opis in celostno sintetično podobo razvoja slovanskega jezika.« (Orožen 2003a: 530–531) Ramovševa skripta slovenskega zgodovinskega oblikoslovja tako premišljenemu in velikemu načrtu ni mogla slediti. *Morfologija* kaže podobo, ki ni skladna s takrat v jezikoslovju prevladno strukturalistično metodo, do katere je bil Ramovš »vseskozi odklonilen« (Orožen 1994: 321).²⁷ Pri obravnavi jezikovnih vprašanj imata v *Morfologiji* prednost raznočasijsko-primerjalna metoda in zgodovinsko raziskovanje narečnih pojavov, mladogramatična jezikoslovna šola torej, ki jo je Ramovš razširjal tudi med svojimi učenci.

Literatura

Kozma AHAČIČ (ur.): Fran Ramovš. Historična gramatika slovenskega jezika: II. Konzonantizem, V. Morfologija, VII. Dialekti, VII/dodatek: Kratka zgodovina slovenskega jezika I. *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Ur. Kozma Ahačič. Različica 1.0. <https://fran.si/slovnice-in-pravopisi/38/1924-1952-ramovs>.

France BEZLAJ, 1950: Fran Ramovš. Pogled na njegovo delo, *Slavistična revija* 3/3–4, 225–236.

²⁷ Tesnière (1930) je npr. kritiziral Ramovšev *Konzonantizma*, in sicer predvsem »neustreznost metode, nesistemskost obravnave in neustreznost razvrstitve vsebin v načrtovani Historični slovnici Ramovša, ki ne upošteva hierarhičnih zakonitosti jezikovnih ravnin oziroma njihovih medsebojnih odvisnosti« (Orožen 1994: 321). Opozarja, da je sinhronija »izhodišče za pogled na zgodovinski razvoj jezika«, med tem ko diahrono raziskovanje izbranih, znanih ali ohranjeni besedil posreduje »le iz sistemske celote iztrgane člene in ni povsem zanesljiv/o«. Ramovš ni proučeval razvoja slovenskih jezikovnih pojavov glede na njihovo geografsko razširjenosti in zbranega gradiva tudi ni prikazoval na zemljevidih. »/V/ztrajal /je/ pri zgodovinsko-razvojnem gledanju« (ni upošteval načel lingvistične geografije), ta »metodološk/a/pomanjkljivost« pa mu je preprečila, da bi »sistemske zaje/l/ jezikovn/e/ prvin/e/ po hierarhičnem redu« oz. se to »v slovenski dialektologiji v danem času žal ni vzpostavilo« (Orožen 1994: 321).

Zvonko BIZJAK, 1950: [Fran Ramovš]. II. Delo, 446–458.

Marko JESENŠEK, 2021: Zgodovinska slovnica slovenskega jezika – slovenske možnosti in češki zgledi. Marko Jesenšek, *Poglavja iz zgodovine slovenskega jezika*. (Zora, 145). Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. 22–34.

Barbara KUNZMANN-MÜLLER, Fran Ramovš' Morfologija slovenskega jezika – Anmerkungen einer Spezies, *Slavistična revija* 3/3–4, 185–190.

Majda MERŠE, 2009: *Slovenski knjižni jezik 16. stoletja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Vatroslav OBLAK, 1887: Morphologie des Görzer Mittelkarstidialektes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse von Dr. Karl Štrekelj; Wien 1887, *Ljubljanski zvon* 7/7, 430–436, 565–571, 624–628.

Vatroslav OBLAK, 1890: Zur Geschichte der nominalen Declination in Slovenischen. *Archiv für slavische Philologie*. 12. Band. Hrg. Vatroslav Jagić. Berlin: Weidmannsche Buchhandlung. 1–46, 358–450.

Anton OCVIRK, 1950: Franu Ramovšu za šestdesetletnico, *Slavistična revija* 3/3–4, 223–224.

Irena OREL, 2019: Fran Ramovš do ustanovitve Univerze v Ljubljani leta 1919. *1919 v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. (SSJLK). Ur. Mojca Smolej. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 11–19. https://centerslo.si/wp-content/uploads/2019/06/55-SSJLK_Orel.pdf [Dostopano 15. december 2022].

Martina OROŽEN, 1994: Ramovševa oblikoslovno razvojna zasnova Morfologije slovenskega jezika, *Slavistična revija* 3/3–4, 314–329.

Martina OROŽEN, 2003: Pogled na slovensko narečjeslovje od V. Oblaka do T. Logarja. *Razvoj slovenske jezikoslovne misli*. (Zora, 26). Maribor: Slavistično društvo. 173–184.

Martina OROŽEN, 2003a: Raziskovanje zgodovinskega razvoja slovenskega (knjižnega) jezika: pogled v čas in prostor našega samozavedanja in uzaveščanja. *Razvoj slovenske jezikoslovne misli*. (Zora, 26). Maribor: Slavistično društvo. 526–542.

Jochen RAECKE, 1994: Zum Wesen und zur Bedeutung morphologischer Klassifikationen, *Slavistična revija* 3/3–4, 177–184.

Fran RAMOVŠ, 1971: P. Stanislav Škrabec, Jezikoslovni spisi, I. zvezek, 1. snopič. *Zbrano delo. Prva knjiga*. (Dela/Opera 23/I, Razred za filološke in literarne vede/Classis II: Philologia et litterae). Ur. Tine Logar in Jakob Rigler. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 202–204.

Fran RAMOVŠ, 1997: † O. Stanislav Škrabec. *Zbrano delo. Druga knjiga. Razprave in članki*. (Dela/Opera 23/II, Razred za filološke in literarne vede/Classis II: Philologia et litterae). Ur. Jože Toporišič. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 596–603.

Jakob ŠOLAR, 1950: Fran Ramovš. I. Življenje, *Slavistična revija* 3/3–4, 441–445.

Karel ŠTREKELJ, 1887: *Morphologie des Görzer Mittelkarstidialektes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse*. Wien.

Karel ŠTREKELJ, 1922: *Historična slovnica slovenskega jezika*. Zagreb: Jugoslovanska akademija znanosti i umjetnosti, Maribor: Zgodovinsko društvo Maribor.

Lucien TESNIÈRE, 1930: F. Ramovš, Historična gramatika slovenskega jezika, II, Konzontanizem, *Slavia* IX/2, 353–358.

Jože TOPORIŠIČ, 1987: Petdeset let jezikoslovne slavistike na ljubljanski filozofski fakulteti. *Portreti, razgledi, presoje*. Maribor: Založba Obzorja. 327–355.

Jože TOPORIŠIČ, 1994: Fran Ramovš kot narečjeslovec, *Slavistična revija* 42/3–4, 159–170.

Jože TOPORIŠIČ, 1997: Spremna beseda k Ramovševemu Zbranemu delu II. *Zbrano delo. Druga knjiga. Razprave in članki*. (Dela/Opera 23/II, Razred za filološke in literarne vede/Classis II: Philologia et litterae). Ur. Jože Toporišič. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 815–826.

Jože TOPORIŠIČ, 2003: Nahtigalovo imensko oblikoslovje slovenščine v slovanskih jeziki. *Oblikoslovne razprave*. Ljubljana: Založba ZRC. 384–393.

Zusammenfassung

DIE MORPHOLOGIE DER SLOWENISCHEN SPRACHE VON FRAN RAMOVŠ

Das große Projekt *Historische Grammatik der slowenischen Sprache* konnte Ramovš nicht fertigstellen, da seine Arbeitspläne durch den Zweiten Weltkrieg und die Krankheit unterbrochen wurden. Das Kapitel zur Syntax fehlte völlig, und nur ein Teil der historischen Morphologie wurde veröffentlicht. Es handelte sich um Mitschriften, die nach seinen Vorlesungen an der Philosophischen Fakultät in den Studienjahren 1947/48 und 1948/49 von den Studenten Pavle Merku, Mitja Sovre und Breda Pogorelec angefertigt wurden. Ramovš überprüfte das gesammelte Material und verstand es als eine angemessene Aufzeichnung dessen, was er während der Vorlesungen „an die Tafel schrieb“. *Die Morphologie der slowenischen Sprache* erschien 1952 mit seinem kurzen Vorwort (die Erläuterung zur Entstehung der Mitschriften verfasste er nur vier Monate vor dem Tod) und mit dem Hinweis, dass er sich bemühte, die Erläuterungen einzelner morphologischer Kategorien zu ergänzen, aber sehr „komprimiert“ und innerhalb der durch die „Textgrenzen“ beschränkten Korrekturen.

Das „große Werk“ konnte nicht vollendet werden. Die historische Morphologie folgte dem damals vorherrschenden Strukturalismus und der strukturalistischen Methode in der Sprachwissenschaft nicht. Bevorzugt wurden die historisch-vergleichende Methode und die historische Erforschung dialektaler Phänomene, also Methoden der junggrammatischen Schule, die Ramovš unter seinen Schülern verbreitet hatte. Ausgehend von *ide**, *psl*. und *scs* behandelte er die slowenische Deklination nach Stämmen (*o*-Deklination, *u*-Deklination, *a*-Deklination, *i*-Deklination, konsonantische Flexion), bezüglich der Konjugation präsentierte er eine von der Infinitivbasis ausgehende Verbklassifikation (Dobrovský und Miklošič) und eine von der Präsensbasis abgeleitete Klassifikation (Schleicher und Leskien). Sodann folgt seine eigene Behandlung von Präsens, Imperativ, Aorist, Imperfekt, Konditional, Partizipien, Infinitiv, Supinum und beschreibenden Verbformen.

Damit das Scriptum über den lediglich „verdichteten, aber dennoch durchsichtigen“ Charakter eines unvollständig gestalteten Textes hinausgeht und methodisch vergleichbar wäre mit dem *Konsonantismus* (1824), der *Dialektologie* (1935) und der *Kurzen Geschichte der slowenischen Sprache* (1936), fehlen (1) eine genauere Darstellung der Suffix-Transformation vom Indoeuropäischen zur modernen slowenischen Schriftsprache unter Berücksichtigung bewährter sprachwissenschaftlicher Methoden, geographischer Linguistik und etablierter neuerer linguistischer Richtungen; die Darstellung der (2) historischen Entwicklung morphologischer

Kategorien und ihrer funktionalen Unterschiede; (3) die Erarbeitung neuer Kategorien und die Darstellung der Entwicklung von Wortarten, Formenbildung und Formenveränderbarkeit in der Geschichte der slowenischen Sprache; (4) Hinweis auf Hauptentwicklungsrichtungen; (5) „umfassende Beschreibung der Entwicklung der slowenischen Morphologie samt Vokabular“, (6) „umfassende Erörterung sprachlicher Leistungen der Hauptautoren in der Geschichte der slowenischen Schriftsprache“ und (7) die Berücksichtigung morphologischer Besonderheiten der zentral- und ostslowenischen Schriftsprache – für das 16. Jahrhundert wurde das entsprechende Modell in der Monographie *Slowenische Schriftsprache des 16. Jahrhunderts* (2009) von Majda Merše festgelegt.